EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 23.01.2004
KOM(2004)21 slutlig

RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL RÅDET, EUROPAPARLAMENTET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN OCH REGIONKOMMITTÉN

Rapport om uppföljningen av Europaparlamentets och rådets rekommendation av den 10 juli 2001 om rörlighet inom gemenskapen för studerande, personer som genomgår yrkesinriktad utbildning, volontärer, lärare och utbildare

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning 4

1.1. Syftet med rapporten 4

1.2. Politisk bakgrund 5

1.2.1. Rörlighet och europeiskt samarbete 5

1.2.2. Lissabonstrategin 5

1.2.3. Bolognaprocessen 6

1.2.4. Rörlighet och det europeiska området för forskningsverksamhet 7

1.2.5. Kommissionens förslag till 2004 års rapport om genomförandet av ”Utbildning 2010”…… 7

1.3. Rörlighet – en nyckelfråga för Europa 7

2. Analytisk sammanfattning 9

2.1. Övergripande frågor 9

2.2. Framsteg som rapporterats på nationell nivå 10

2.2.1. Allmänna åtgärder för alla målgrupper i rekommendationen 10

2.2.2. Några verkliga förbättringar för studenter 11

2.2.3. Rörlighet för personer som genomgår yrkesinriktad utbildning släpar fortfarande efter 12

2.2.4. Rörlighet för volontärer: en flaskhals att komma till rätta med 12

2.2.5. Rörlighet för lärare och utbildare: en svaghet av avgörande betydelse 13

2.3. Framsteg på europeisk nivå 14

2.3.1. Samarbete 14

2.3.2. Information och vägledning 14

2.3.3. Tydliga kvalifikationer och kunskaper inom den yrkesinriktade och den högre utbildningen 14

2.3.4. Europeiska språkåret och handlingsplanen för språkinlärning och språklig mångfald 15

2.3.5. EU-program som främjar rörlighet 16

2.3.6. En undersökning om ett s.k. Mobility Card 16

3. Strävan framåt 16

3.1. En integrerad metod för utbildningsrelaterad rörlighet inom ramen för Lissabonstrategin 16

3.2. Förbättra förutsättningarna för rörlighet 17

3.2.1. Sätta upp mål och bevaka rörlighetsflödena 17
3.2.2. Översyn av lagstiftningen 17
3.2.3. Öppna för inåtriktad rörlighet 17
3.2.4. Finansiera rörlighet 18
3.2.5. Förbereda rörlighet 18
3.2.6. Erkänna rörlighet 18
3.2.7. Ökad rörlighet för språkinlärning och språkundervisning 19
3.3. Två prioriterade målgrupper 19
3.3.1. Rörlighet för att öka lärar-/utbildaryrkets kvalitet och dragningskraft 19
3.3.2. Öka rörligheten inom den yrkesinriktade utbildningen 20
3.4. Rapportering 20

1. INLEDNING

I moderniseringen av de europeiska utbildningssystemen blir det allt viktigare att öka rörligheten över nationsgränserna, förbättra utbildningen och höja dess kvalitet, vilket i sin tur är en viktig del av strategin för att uppnå det övergripande målet att EU senast 2010 ska vara den mest konkurrenskraftiga kunskapsbaserade ekonomin i världen.

En viktig fråga är fortfarande att skapa ett verkligt europeiskt kunskaps- och utbildningsområde som är attraktivt för dess medborgare och för övriga världen. Detta tar sitt främsta och kanske mest konkreta och produktiva uttryck i rörligheten över nationsgränserna för inlärnings- och undervisningsändamål, vilket bidrar till ökad sysselsättning och sammanhållning i EU och främjar det europeiska medborgarskapet.

Ett stort intresse hos de politiska beslutsfattarna och de viktigaste aktörerna, i kombination med betydande ansträngningar i de flesta medlemsstater och på europeisk nivå, har lett till framsteg i många avseenden. Situationen har dock överlag inte förbättrats tillräckligt. Allmänna strategier för att underlätta och aktivt främja rörlighet är snarare undantag än regel, och resultaten på en rad områden, t.ex. i fråga om att avlägsna administrativa och rättsliga hinder, ligger långt under vad som faktiskt behövs.

Detta återspeglar på ett belysande sätt den oro som kommissionen nyligen gav uttryck för i sitt meddelande ”Utbildning 2010: snabba reformer krävs om Lissabonstrategin ska lyckas”, som är ett utkast till delrapport om utbildningsreformernas bidrag till Lissabonstrategin[1]. Kommissionen noterar att ”det görs ansträngningar i samtliga europeiska länder för att anpassa utbildningssystemen till ett kunskapsstyrt samhälle och en kunskapsstyrd ekonomi”, men drar samtidigt slutsatsen att ”de reformer som vidtas inte är tillräckliga och genomförs i en alltför långsam takt för att unionen ska kunna uppnå de mål som fastställts”. Det krävs mycket kraftigare och mer samordnade ansträngningar för att bidra till att förverkliga de mål som satts upp för utbildningssystemen, däribland att skynda på och trappa upp främjandet av rörlighet.

1.1. Syftet med rapporten

I Europaparlamentets och rådets rekommendation av den 10 juli 2001 om rörlighet inom gemenskapen för studerande, personer som genomgår yrkesinriktad utbildning, volontärer, lärare och utbildare[2] uppmanas kommissionen att på grundval av nationella utvärderingsrapporter rapportera om genomförandet av de åtgärder som anges i rekommendationen och i den handlingsplan för rörlighet (”verktygslådan”) som Europeiska rådet godkände i Nice i december 2000[3]. Rapporter har utarbetats av alla medlemsstater samt Norge, Island, Polen och Ungern. De innehåller information och kommentarer om de insatser som gjorts sedan 2001 (och som sammanfattas i avsnitt 2 nedan) samt förslag till ytterligare åtgärder (som har legat till grund för avsnitt 3).

---

1 "Utbildning 2010 – snabba reformer krävs om Lissabonstrategin ska lyckas", utkast till gemensam delrapport om genomförandet av det detaljerade arbetsprogrammet för uppföljning av målen för utbildningssystemen i Europa, meddelande från kommissionen, KOM(2003) 685, 11.11.2003.

2 EGT L 215, 9.8.2001, s. 30.

3 Resolution antagen av rådet och företrädarna för medlemsstaternas regeringar, församlade i rådet av den 14 december 2000 om en handlingsplan för rörlighet (2000/C 371/03), EGT C 371, 23.12.2000, s. 4.

Denna rapport inriktas främst på de insatser som gjorts under de senaste två åren för att genomföra de åtgärder som anges i rekommendationen och i handlingsplanen för rörlighet. Den behandlar också den mer allmänna utbildningsstrategi som lanserats för att förverkliga de sociala och ekonomiska mål som fastställdes i Lissabon samt åtgärder och insatser som genomförts på nationell och på europeisk nivå för att främja utbildningsrelaterad rörlighet. Slutsatser av de framsteg som gjorts och förslag till ytterligare åtgärder läggs fram.

1.2. Politisk bakgrund

1.2.1. Rörlighet och europeiskt samarbete

Rörlighet har blivit en viktig del av det europeiska samarbetet på utbildningsområdet, särskilt efter det att de EU-finansierade handlingsprogrammen inleddes i mitten av 1980-talet.

De medel från EU-budgeten som är öronmärkta för detta ändamål har ökat stadigt. Exempelvis ökade medlen för studentutbyten inom Erasmusprogrammet från 70 miljoner euro 1995 till 102 miljoner euro 2002 och för transnationell rörlighet inom Leonardo da Vinci-programmet från 44 miljoner euro 1995 till 65 miljoner euro 2002. Budgeten för ungdomsutbyte och rörlighet ökade från 19 miljoner euro 1995 i programmet Ungdom för Europa, till 43 miljoner euro 2002 i programmet Ungdom (alla belopp avser 15 EU-medlemsstater). Genom detta kunde allt fler förlägga delar av sin utbildning utomlands. Exempelvis har över en miljon studenter redan medverkat i Erasmusprogrammet.

En viktig tidigare milstolpe var kommissionens grönbok ”Grundutbildning – Vidareutbildning – Forskning: Hinder för rörlighet över gränserna” (1996), som innehöll en analys av situationen för sju år sedan samt nio handlingslinjer. I dessa behandlades juridiska problem (vid vistelse utomlands för praktikanter och volontärer, forskare och medborgare i tredje land), överföring av stipendier och social trygghet, avlägsnande av (socioekonomiska, språkliga, kulturella och administrativa) hinder samt tillhandahållande av information.

En viktig politisk åtgärd var att de befintliga programmen för transnationell rörlighet öppnades för kandidatländerna långt före deras inträde som fullvärdiga EU-medlemmar.

1.2.2. Lissabonstrategin

Det europeiska samarbetet för utbildning och rörlighet gick in i ett nytt skede i samband med Europeiska rådets möte i Lissabon i mars 2000. Det nya strategiska målet att EU senast år 2010 ska bli världens ledande kunskapsbaserade ekonomi och samhälle fastställdes, samtidigt som man framhöll att detta kommer att kräva avsevärda förändringar av utbildnings- och socialpolitiken i unionen. Vid Europeiska rådets möte i Lissabon lyftes även rörlighetens politiska betydelse fram på EU:s dagordning. I slutsatserna framhölls att rörlighet är en grundläggande del av kunskapssamhället och främjandet av livslångt lärande. Särskilt betonades vikten av att främja rörlighet bland studenter, lärare och utbildare genom ökad tydlighet för erkännande av och studie- och utbildningsperioder och genom särskilda åtgärder för att undanröja hinder för lärares rörlighet fram till 2002.

Efter slutsatserna i Lissabon godkände Europeiska rådet i Nice i december 2000 handlingsplanen för rörlighet, och rekommendationen om rörlighet antogs i juli 2001. Vid sina möten i Stockholm 2001 och Barcelona 2002 underströk Europeiska rådet den utbildningsrelaterade rörlighetens betydelse för arbetskraftens rörlighet och för förverkligandet av Lissabonstrategin.

Vid mötet i Barcelona 2002 godkände Europeiska rådet arbetsprogrammet för utbildningssystemens mål[4] (”Utbildning 2010”). I programmet anges tre strategiska mål (kvalitet, tillträde samt öppenhet mot omvärlden) och 13 konkreta mål som alla länders åtgärder ska sträva mot. Mål 3.4 i arbetsprogrammet tar upp frågan om rörlighet och utbyten, och en arbetsgrupp bestående av främst nationella experter inrättades för att undersöka frågan samt fastställa och arbeta med prioriteringar. När utbildningsministrarna antog ”Utbildning 2010” satte de upp följande ambitiösa mål för rörligheten: att de europeiska utbildningssystemen och utbildningsinstitutionerna senast år 2010 ska ha utvecklats till en världsomfattande referens för kvalitet och relevans, att systemen ska vara tillräckligt samstämmiga så att medborgarna kan dra nytta av skillnaderna (snarare än att begränsas av dem) samt att Europa ska (igen) vara den plats som studenter, stipendiater och forskare från andra världsdelar väljer att åka till. Europeiska rådet godkände dessa mål i Barcelona i mars 2002. I och med detta sattes två nya viktiga frågor upp på unionens dagordning: överensstämmelse mellan nationell politik som syftar till att uppnå de viktigaste europeiska utbildningsmålen och ökad uppmärksamhet på den europeiska utbildningens roll och dragningskraft i övriga världen.

Samtidigt lanserade kommissionen en handlingsplan för kompetens och rörlighet 2002[5]. Den är inriktad på att få de europeiska arbetsmarknaderna att fungera bättre genom konkreta åtgärder som främjar den yrkesrelaterade och geografiska rörligheten och ökar informationen. Vissa åtgärder sammanfaller med de åtgärder som föreslås i rekommendationen från 2001. Jämte denna rapport antog kommissionen för att säkerställa att åtgärderna kompletterar varandra den [ ] en första rapport om genomförandet av handlingsplanen för kompetens och rörlighet.

Andra specifika åtgärder inleddes år 2002 på grundval av Köpenhamnsförklaringen av den 30 november 2002[6] och rådets resolution av den 19 december 2002 om främjande av ett närmare europeiskt samarbete i fråga om yrkesutbildning[7]. Nödvändigheten av att avlägsna hinder för yrkesrelaterad och geografisk rörlighet angavs som ett av skälen till att stärka det europeiska samarbetet. I de föreslagna åtgärderna ingår åtgärder i syfte att förtydliga och erkänna kompetens och kvalifikationer, vilka bygger på de åtgärder som efterlystes i rekommendationen om rörlighet från 2001 (se punkt 2.3.3 nedan).

1.2.3. Bolognaprocessen

Rörlighetens betydelse för akademiska, kulturella, politiska, sociala och ekonomiska syften underströks även av utbildningsministrarna vid deras möte i Berlin i september 2003 inom ramen för Bolognaprocessen. Ministrarna tillkännagav att de var fast beslutna att förbättra sådan rörlighet, särskilt med avseende på överföring av stipendier, instrument som ökar tydligheten och frågor om erkännande[8]. Behovet av att öka rörligheten inom den högre utbildningen, särskilt genom att förbättra de allmänna förutsättningarna för rörlighet och för

---

4 KOM(2001)501 slutlig.

5 Meddelande från kommissionen, KOM(2002) 72 slutlig, 13.2.2002; rådets resolution av den 3 juni 2002, EGT C 162, 6.6.2002, s. 1.

6 Förklaring av de europeiska utbildningsministrarna och Europeiska kommissionen, som sammanträdde i Köpenhamn den 29 och 30 november 2002, om ett närmare europeiskt samarbete i fråga om yrkesutbildning.
Se http://europa.eu.int/comm/education/copenhagen/index_en.html.

7 EGT C 13, 18.1.2003, s. 2

8 ”Realising the European Higher Education Area, Communiqué of the Conference of Ministers responsible for higher education”, Berlin, 19 september 2003.

att öka Europas dragningskraft i övriga världen, understryks också i kommissionens meddelande ”Universitetens roll i kunskapens Europa”[9].

1.2.4. Rörlighet och det europeiska området för forskningsverksamhet

I juni 2001 antog kommissionen meddelandet ”En strategi för rörlighet i det europeiska området för forskningsverksamhet”[10] som syftade till att skapa gynnsammare förutsättningar för rörlighet mellan länder och mellan sektorer för forskare under deras karriärer. De åtgärder som ska genomföras omfattar avlägsnandet av hinder för rörlighet, mer information och praktiskt stöd till forskare samt ytterligare ekonomiska stimulansåtgärder för att öka rörligheten. I sin resolution av den 21 december 2001 bekräftade rådet på nytt hur viktig forskarnas rörlighet är för att förverkliga det europeiska området för forskningsverksamhet[11]. En första genomföranderapport om åtgärderna lades fram i februari 2003[12]. En andra genomföranderapport håller nu på att utarbetas och kommer att läggas fram under våren 2004.

Rörlighetens betydelse och mervärde betonades också i meddelandet ”Forskare inom det europeiska området för forskningsverksamhet: ett yrke med många karriärmöjligheter”, som antogs i juli 2003[13], samt i rådets resolution om forskares yrke och karriär inom det europeiska området för forskningsverksamhet, som antogs i november 2003[14].

1.2.5. Kommissionens förslag till 2004 års rapport om genomförandet av ”Utbildning 2010”

I november 2003 antog kommissionen ett meddelande om genomförandet av ”Utbildning 2010”, som är ett utkast till den delrapport som ska läggas fram vid Europeiska rådets vårmöte 2004. I meddelandet betonas att det krävs snabba reformer om Lissabonstrategin ska bli framgångsrik och att dessa reformer ska verka samtidigt utifrån fyra grundläggande stöttepelare[15]:

- Att inrikta reformer och investeringar på de viktigaste områdena i varje land med hänsyn till situationen för vart och ett av de gemensamma målen.

- Att utforma verkligt sammanhängande och övergripande strategier för livslångt lärande.

- Att till sist skapa ett Europa där utbildningen står i centrum, särskilt genom att införa en europeisk referensram för kvalifikationer inom högre och yrkesinriktad utbildning.

- Att lyfta fram programmet ”Utbildning 2010” så att det blir ett effektivare verktyg för utformning och uppföljning av politik på nationell nivå och på EU-nivå.

---

9 KOM(2003)58, 5.2.2003.
10 KOM (2001) 331 slutlig.
11 Rådets resolution om förstärkning av strategin för rörlighet inom det europeiska området för forskningsverksamhet (ERA), EGT C 367, 21.12.2001, s. 1.
12 SEK(2003) 146.
13 KOM(2003)436 slutlig av den 18 juli 2003.
14 2003/C 282/01.
15 KOM(2003)685, avsnitt II: Framgångens fyra stöttepelare.

1.3. Rörlighet – en nyckelfråga för Europa

Att öka och förbättra kvaliteten när det gäller transnationell rörlighet ses i allmänhet som en viktig faktor för att modernisera utbildningssystemen. Utbildningsrelaterad rörlighet över gränserna bidrar dels till att vidga de europeiska medborgarnas vyer bortom nationsgränser och inhemska kulturer så att de förbereds för att arbeta och delta aktivt på europeisk nivå, dels till att internationalisera de europeiska utbildningssystemen. Rörlighet är därför en viktig del av strategin för att uppnå de ekonomiska och sociala målen för 2010.

Fortfarande är det dock bara ett mycket begränsat antal personer i utbildningssystemen som deltar i utbytesprogram. I EU-medlemsstaterna uppgår den genomsnittliga andelen studenter med utländskt medborgarskap inom den högre utbildningen till 6,2 %[16]. Den procentuella andelen studenter som kommer från andra EU-/EES-länder av det totala antalet studenter i den högre utbildningen är strax över 2 %. Skillnaderna är betydande mellan länderna, men i endast tre länder överstiger denna andel 5 %.

Antalet personer som får EU-bidrag för en utlandsvistelse inom ramen för sin utbildning eller i egenskap av lärare eller utbildare, har ökat snabbt sedan de EU-finansierade programmen för transnationell rörlighet inleddes. Bidragsmottagarna utgör dock endast en liten del av den totala målgruppen. Exempelvis stödde Erasmusprogrammet under 2002 utlandsvistelser för omkring 115 000 studenter, vilket motsvarar ca 1 % av det totala antalet studenter som deltar i högre utbildning i Europa varje år. Med beaktande av att en högre utbildning i genomsnitt är fem år lång, innebär detta att ungefär 5 % av studenterna under en period vistas i ett annat land inom ramen för Erasmus. För att uppnå målet med ett deltagande på 10 % som anges i Sokratesbeslutet, måste den transnationella rörligheten inom Erasmus mer än fördubblas. Under 2002 fick omkring 45 000 studenter bidrag från Leonardo da Vinci-programmet, vilket är långt under 1 % av alla personer som genomgår yrkesinriktad utbildning i Europa. Bland de 5 500 personer bland personalen inom den yrkesinriktade utbildningen som medverkade i transnationell verksamhet (EUR-30) inom Leonardo da Vinci-programmet år 2002 ingick utbildare och språklärare samt personalchefer och yrkesvägledare. Inom ramen för EU-programmen har mycket få skollärare (40 000 under 2003) och endast en proportionellt sett högre andel universitetslärare (16 000 under 2002) deltagit i transnationell verksamhet. Sådana utlandsvistelser är ofta mycket kortvariga. De allra flesta lärare som deltar i verksamhet i andra länder medverkar vanligen i projektmöten vid en partnerskola som endast varar några dagar.

Att relativt få personer inom utbildningen under en tid vistas i ett annat land förklaras vanligen med vissa ”hinder” som försvårar eller till och med förhindrar rörlighet över gränserna. Syftet med 1996 års grönbok var att kartlägga sådana hinder och åtgärda dem genom ett antal förslag till handlingslinjer. På senare år, närmare bestämt sedan 2001 års rekommendation och handlingsplan för rörlighet, har fokus oftare legat på att aktivt främja rörlighet. I själva verket finns det ingen klar gräns mellan att aktivt främja rörlighet och att avlägsna hinder för den. En betoning av det förra snarare än det senare är mer en fråga om hur saken läggs fram än dess innehåll.

---

[16] Studenter med utländskt medborgarskap är emellertid inte nödvändigtvis studenter som kommer från något annat land. För det första finns det många studenter med utländskt medborgarskap inom den högre utbildningen som har bott hela sitt liv i det land där de studerar. För det andra bor allt fler familjer i ett annat land än i det land där de är medborgare. Därför kan studenter med medborgarskap i sitt hemland nu också betraktas som inkommande studenter, dvs. studenter som kommer från något annat land.

Om hindren emellertid uppfattas i inskränkt mening, med hänvisning till enbart rättsliga och administrativa hinder, har vissa framsteg (t.ex. beträffande uppehållstillstånd eller överföring av sociala förmåner) förvisso uppnåtts sedan 1996, både på nationell och på europeisk nivå[17]. Men detta döljer inte att ett antal sådana hinder kvarstår, särskilt när det gäller social trygghet och beskattning samt erkännande av studieperioder och examensbevis från andra länder för akademiska och yrkesmässiga ändamål.

Att främja rörlighet innebär att marknadsföra dess fördelar och att tillhandahålla ekonomiskt stöd och en väl fungerande organisatorisk ram, inklusive språkliga och kulturella förberedelser. På alla dessa punkter har framsteg gjorts. Om detta vittnar t.ex. ökningen och kvalitetsförbättringarna av de programområden som gäller transnationell rörlighet i EU:s handlingsprogram. Trots detta pekar ovanstående uppgifter om andelen personer inom utbildningen som faktiskt medverkar i verksamhet utomlands tydligt på att mycket mer måste göras. Människor måste övertygas om fördelarna med att ha erfarenhet av att studera i ett annat land, samt fördelarna för de institutioner som tillhandahåller utbildning, företagen och samhället i stort. Genom att förbereda utlandsvistelserna bättre kan man utan tvivel bidra till detta. Det är emellertid endast meningsfullt att bemöta den växande efterfrågan på olika rörlighetsåtgärder om utbudet i rimlig utsträckning kan tillgodose efterfrågan.

Naturligtvis kan man inte marknadsföra rörlighet på ett effektivt sätt utan att ta hänsyn till alla dessa aspekter. Att ta hänsyn till en enda del av strategin i taget, sektor för sektor, problem för problem, begränsar effektiviteten med avseende på omfattning och genomförandetakt. Det är nu dags att vidta övergripande och bättre samordnade åtgärder på nationell nivå som stöds av Europeiska unionen.

2. ANALYTISK SAMMANFATTNING

Det här avsnittet av rapporten består av tre delar. I den första delen förtecknas de viktigaste övergripande frågor som tas upp i rapporterna från de nationella regeringarna. I den andra delen, som följer dispositionen i rekommendationen, sammanfattas åtgärder som vidtagits på nationell eller regional nivå med avseende på alla kategorier av personer som omfattas av rekommendationen (2.2.1), studerande (2.2.2), personer som genomgår yrkesinriktad utbildning (2.2.3), volontärer (2.2.4) samt lärare och utbildare (2.2.5). Den bygger uteslutande på de rapporter som inkommit från samtliga medlemsstater samt Norge, Island, Polen och Ungern. Det är en analytisk sammanfattning som inriktas på trender och gemensamma drag i de nationella rapporterna.

Den tredje delen innehåller information om åtgärder som kommissionen vidtagit för att genomföra de rekommendationer den fått samt om annan närliggande verksamhet på europeisk nivå.

2.1. Övergripande frågor

I alla rapporter betonas rörlighetens betydelse och behovet av föregripande strategier på detta område. Skillnaderna mellan medlemsstaterna beträffande konkret engagemang som leder till nya åtgärder för att genomföra sådana strategier är emellertid stora.

[17] Relevant information finns i meddelandet om genomförandet av handlingsplanen för kompetens och rörlighet.

Endast ett fåtal medlemsstater har utformat en nationell strategi för övergripande eller sektorsspecifik rörlighet. Dessutom har få länder allmänna (tvärministeriella) samordningsstrukturer, vilka – om de är förenliga med såväl decentraliserade som centraliserade nationella system – skulle kunna bidra till ett mer effektivt sätt att angripa rörlighetsfrågor på.

EU-programmen (Sokrates, Leonardo da Vinci, Ungdom) spelar en viktig roll överallt. I vissa länder samexisterar de med annan verksamhet (t.ex. bilaterala program, nationella eller regionala initiativ), men i ett antal länder förefaller de vara det enda instrumentet för organiserad inåtriktad och utåtriktad rörlighet.

I få rapporter nämns problemet med rättsliga och administrativa hinder för rörlighet, såsom uppehållstillstånd, social trygghet och beskattning. Det bör dock noteras att de flesta rapporter endast täcker nya åtgärder som vidtagits sedan 2001.

Förslagen till ytterligare åtgärder på europeisk nivå skiljer sig mycket åt, men flera länder tar dock upp samma frågor (överföring av stipendier, bättre statistisk information, rörlighet för lärare).

2.2. Framsteg som rapporterats på nationell nivå

2.2.1. Allmänna åtgärder för alla målgrupper i rekommendationen

Avlägsnande av **rättsliga och administrativa hinder** för rörlighet (**åtgärd 1 a** i rekommendationen) i inskränkt mening är en övergripande fråga. Detta och det faktum att det råder oklarheter kring definitionen av ”hinder” kan i viss mån förklara varför denna fråga inte ägnades någon särskild uppmärksamhet i flertalet nationella rapporter, i vilka länderna i stället valt att belysa föregripande åtgärder. I själva verket nämndes framsteg när det gäller avlägsnande av hinder, antingen som en fråga i sig själv eller med avseende på särskilda åtgärder, inte alls eller endast i mindre utsträckning i flertalet av rapporterna. För studerande inom den högre utbildningen kan detta tyda på avsevärda förbättringar. För andra (utbildare, volontärer, lärare) verkar det däremot tyda på små framsteg.

De två senaste åren har många olika åtgärder vidtagits i samtliga länder för att minska de **språkliga och kulturella hindren** (**åtgärd 1 b**). Vissa av dessa åtgärder har knutits till EU-initiativ (förberedelse för utlandsvistelser, tilldelande av det europeiska märket, användning av den europeiska språkportföljen eller de gemensamma europeiska referensramarna för språkinlärning och språkundervisning[18]. Det finns tecken på att man börjar införa två främmande språk i skolutbildningen (en faktisk verklighet i vissa länder) och det blir allt vanligare att man lär sig främmande språk i tidig ålder. I vissa länder kan institutioner som uppfyller vissa språkliga kriterier få betecknas som ”Europaskolor”. Undervisning på ett främmande språk är fortfarande relativt ovanlig, men ett allt större intresse har börjat väckas i samband med genomförandet av ett ökande antal pilotprogram.

EU-programmen är de viktigaste instrumenten för att främja rörlighet i flera länder, både vad gäller organisatorisk ram och ekonomiskt stöd. Komplettering av EU-stipendier är därför ofta en åtgärd som vidtas för att finansiera transnationell rörlighet. Andra sådana åtgärder är ett antal bilaterala och regionala initiativ, som i många fall redan existerade och som de senaste två åren har utökats, förbättrats eller helt enkelt bara förlängts. Inåtriktad rörlighet tas också upp i ett fåtal fall. När det gäller specifika punkter som tas upp i rekommendationen (**åtgärd**

[18] Utvecklad av Europarådet.

1 c), rapporteras i vissa fall om förbättrade **möjligheter att överföra stipendier**, men detta tas också upp som en kontroversiell fråga som måste hanteras på europeisk nivå.

I alla länder har ansträngningar gjorts för att främja **europeiskt samarbete när det gäller kvalifikationer** (**åtgärd 1 d**) genom införande av EU-instrument som främjar klarhet och tydlighet. Dokumentet ”Europass-Utbildning” används allt mer i samtliga medlemsstater och tillägget till utbildningsbeviset utfärdas nu generellt. I samtliga länder arbetar man även med att utforma tillägg till examensbevis. Detta område kännetecknas överlag av samarbete och samsyn på framtida utvecklingar mellan länder samt mellan nationell och europeisk nivå (se punkt 2.3.3).

Det har inte rapporterats om många åtgärder som syftar till att utvidga de **förmåner** som finns för inhemska medborgare till att även omfatta personer som kommer från ett annat land (**åtgärd 1 e)**. Vissa länder hävdar helt enkelt att förmånerna redan är tillgängliga och att det inte krävs några ytterligare åtgärder. Vissa specifika åtgärder nämns, t.ex. kvoter på studenthem. Med avseende på **utåtriktad rörlighet** (**åtgärd 1 g**), är det inte vanligt med särskilda nya initiativ. Många länder säger att de tillämpar rådets förordning 1408/71[19] och flera av dem påpekar att bidragssystemen också gäller för studenter i utlandet. Vissa förbättringar har rapporterats för **medborgare från tredje land** (**åtgärd 1 h**), i synnerhet förenklade antagningsförfaranden och särskilt ekonomiskt stöd.

Information och vägledning när det gäller studiemöjligheter, erkännande av kvalifikationer och praktiska spörsmål för personer som kan komma att delta i transnationell verksamhet (**åtgärd 1 f**) finns i hela Europa och stöds av många initiativ, som vanligen är knutna till europeiska nätverk så som *Euroguidance* eller *NARIC*. Internetportaler finns nu vanligen som komplement till mer traditionella åtgärder. Under de två senaste åren har de flesta länder rapporterat om att befintliga initiativ har utvidgats och förbättrats snarare än att nya åtgärder har vidtagits.

2.2.2. Några verkliga förbättringar för studenter

En ökande användning av **Europeiska gemenskapens system för överföring av studiemeriter (ECTS)** för att underlätta erkännandet av studiemeriter på hemorten (åtgärd 2 a) rapporterades och är på väg att bli allmän praxis. I alla länder används ECTS för att underlätta rörligheten inom Erasmus, och huvuddelen av länderna har infört eller håller på att utveckla nationella meritsystem som är förenliga eller likvärdiga med ECTS. Några länder har faktiskt antagit ECTS som sitt nationella meritsystem. I flera länder genomförs också nationella informationskampanjer för att främja användningen av ECTS.

Frågan om andra åtgärder som syftar till att förbättra **förutsättningarna för erkännandet av studiemeriter** (åtgärd 2 b) togs upp av flera länder, men ofta endast för att betona högskolornas oberoende ställning, snarare än att visa på faktiska framsteg. Erkännande av studiemeriter, både för utländska studenter och för studenter som återvänder efter en period utomlands, är vanligen föremål för individuella beslut av universitet, vanligtvis utan att det finns ett överklagandeförfarande att tillgå för studenterna. Vissa länder har dock inrättat ett nationellt organ som stöder universitet i frågor gäller erkännande och som även kan fungera som rådgivare åt nationella myndigheter.

---

[19] Rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen, EGT L 149, 5.7.1971, s. 2.

Tillägget till examensbeviset för att underlätta erkännande (**åtgärd 2 c**) används allt oftare och har ett brett politiskt stöd, vilket bekräftades av ministermötet i Berlin 2003, som satte upp målet att alla studenter som tar examen från och med 2005 automatiskt och utan kostnad ska få detta tillägg, utfärdat på ett av de mest talade europeiska språken[20]. Vissa länder har infört lagstiftning som gör det obligatoriskt för universitet att utfärda ett tillägg till examensbeviset – ett alternativ som övervägs av flera andra länder. Andra föredrar att rekommendera och uppmuntra användningen av tillägget till examensbeviset. I många länder har den mall för tillägg till examensbeviset som utformats på europeisk nivå anpassats något för att bättre kunna användas på nationell nivå.

Många olika initiativ har tagits för att **främja rörlighet bland studenter och elever** (**åtgärd 2 d**). I åtgärderna ingår ny lagstiftning av nationella myndigheter som avser ekonomiska aspekter (överförbara stipendier, system för kompletterande bidrag) samt mer allmänna ramvillkor som kurser i främmande språk, åtgärder som främjar och underlättar utfärdandet av gemensamma examina och åtgärder för att underlätta praktikperioder i ett annat land. I de åtgärder som inte är lagstiftningsrelaterade ingår praktiskt stöd, information och vägledning av utbildningsinstitutionen eller nationella organ som utnyttjar EU-programmen.

Lika varierade är de åtgärder som vidtas för att **integrera studenter** i mottagarlandets utbildningssystem (**åtgärd 2 f**). I många fall betyder detta att utbildningsinstitutionerna ger praktiskt stöd och service (i synnerhet med avseende på boende), utan hänvisning till bredare politiska åtgärder. Förenklade förfaranden för inkommande studenter nämns mer sällan. Flera länder konstaterar dock att deras utbildningssystem redan är starkt mångkulturella och att integration inte verkar vara något problem. Å andra sidan rapporteras det sällan om att någon särskild uppmärksamhet riktas mot återintegreringen vid institutionen i hemlandet efter studieperioden utomlands, och rapporterna handlar vanligen om att europeiska system för erkännande och tydlighet används.

Även om några länder anger att de inkommande studenterna har fri tillgång till nationella sjukförsäkringssystem, förefaller det inte som om särskilda åtgärder vidtagits på senaste tiden för att göra det lättare för studenter att styrka att de har **hälso- och sjukvårdsskydd eller hälso- och sjukvårdsförsäkring (åtgärd 2 e)**.

2.2.3. Rörlighet för personer som genomgår yrkesinriktad utbildning släpar fortfarande efter

Dokumentet **Europass-Utbildning**, som har börjat användas i alla medlemsstater, nämns ofta som den enda åtgärd som vidtagits för att i hemlandet höja statusen på en yrkesutbildningsperiod utomlands (**åtgärd 3 a**). Några andra åtgärder nämns, vanligen i samband med särskilda bilaterala eller regionala utbytesprogram, men även ett exempel på ett dokument som särskilt utformats för att dokumentera yrkesinriktad utbildning utomlands.

Att öka **yrkeskvalifikationernas klarhet och tydlighet** (**åtgärd 3 b**) betraktas vanligen som en fråga för europeiskt samarbete. De flesta åtgärder som rapporterats rör i själva verket utarbetandet av tillägget till examensbeviset (eller ett lätt anpassat jämförbart nationellt instrument) och det gradvisa införandet av nationella referenscentrum för yrkeskvalifikationer. Detta kan ses som ett bevis på samsyn och framgångsrikt samarbete mellan de olika länderna och mellan nationell och europeisk nivå.

---

[20] ”Realising the European Higher Education Area”, Communiqué of the Conference of European Ministers, Berlin, september 2003.
Se http://www.bologna-berlin2003.de/en/communique_minister/index.htm.

Hur utlandsvistelser påverkan det **sociala skyddet** för personer som genomgår yrkesinriktad utbildning (**åtgärd 3 c**) är mindre klart. Vissa länder påpekar att sådana personers ställning kan variera (arbetstagare, obetalda studenter etc.) och att deras socialförsäkringsskydd därför varierar. Endast några länder rapporterar om specifika åtgärder som nyligen vidtagits. När det gäller **åtgärd 3 d** (att underlätta för personer som utbildar sig utomland att styrka att de har tillräckliga ekonomiska resurser) bör det framhållas att personer som genomgår utbildning utomlands, enligt bestämmelserna i direktiv 93/96/EEG, endast behöver uppge att de har tillräckliga resurser utan att behöva styrka detta.

2.2.4. Rörlighet för volontärer: en flaskhals att komma till rätta med

Fördelarna och nyttan med volontärverksamhet uppskattas och värdesätts i allmänhet. Vissa länder har en lång tradition av sådan verksamhet, men **volontärernas** särskilda **ställning** har fortfarande inte erkänts i nationella lagar eller författningar (**åtgärd 4 a**). Volontärtjänst förblir för det mesta en informell aktivitet med en oklar ställning och den betraktas ofta på skilda sätt i de olika länderna. Avsaknaden av en erkänd definition och ett erkännande av volontärarbete på internationell nivå innebär begränsningar och praktiska svårigheter när det gäller att få visum och uppehållstillstånd, vilket allvarligt hindrar volontärernas rörlighet.

I ett antal länder behandlas volontärarbete **på samma sätt som anställning** (i strid med **åtgärd 4 d**), särskilt långvarig volontärverksamhet, och omfattas därför av samma bestämmelser, huvudsakligen beskattning, eftersom fickpengar och andra förmåner såsom fri kost och logi betraktas som inkomst. I vissa länder behöver volontärer arbetstillstånd. Å andra sidan har volontärer som betraktas som anställda som regel rätt till sociala förmåner.

Volontärverksamhet på europeisk nivå bedrivs huvudsakligen genom Europeiska volontärtjänsten (EVT) inom programmet Ungdom, vars grundläggande rättsakt även kräver avlägsnande av hinder för rörlighet. EVT har spelat en viktig roll i att marknadsföra begreppet volontärverksamhet, särskilt rörlighet för volontärer, i många medlemsstater där volontärverksamhet huvudsakligen betraktas som välgörenhet.

Volontärer inom EVT får ett intyg när de avslutat volontärverksamheten (räknas inte som en formell kvalifikation). Detta förefaller vara det enda fallet med **certifiering av volontärverksamhet** utomlands (**åtgärd 4 b**). I ett land har EVT-intyget legat till grund för en mer fullständig förteckning över kvalifikationer, för vilken officiellt godkännande söks.

Det är också bara volontärer inom EVT som är automatiskt försäkrade (av kommissionen) när de påbörjar en volontärperiod utomlands (**åtgärd 4 c**). Situationen när det gäller **försäkring och sociala förmåner** för volontärer som deltar i verksamhet utomlands tas sällan upp utan hänvisning till EVT.

2.2.5. Rörlighet för lärare och utbildare: en svaghet av avgörande betydelse

Mycket få specifika åtgärder verkar ha vidtagits när det gäller **kortare utlandsvistelser** för lärare och utbildare (**åtgärd 5 a**). I rekommendationen uppmanas det särskilt till att detta problem bör beaktas och samarbete uppmuntras så att lärarna och deras institutioner får ramar för att utveckla lämpliga lösningar. Samtidigt som vissa länder påpekar att ansvaret på detta område ligger hos de enskilda institutionerna i egenskap av arbetsgivare för lärarna och utbildarna, saknas i allmänhet övergripande strategier som stödjer kortare utlandsvistelser för personalen och som gör det möjligt för institutioner att uppmuntra till sådana utlandsvistelser.

De nationella rapporterna belyser vissa fall då det finns en nationell strategi för rörlighet. I andra fall är det klart att initiativen är regionala eller lokala och återspeglar ansvarsnivåerna i bestämda länder. Sådana initiativ behöver mer stöd och bör göras allmänna.

Det finns också vissa utbytesprogram som organiseras på bilateral nivå mellan länder eller regioner samt vissa åtgärder som syftar till ett bättre erkännande av erfarenheter utomlands. Det finns mycket få uppgifter om initiativ för att underlätta för inkommande lärare och utbildare, annat än den möjlighet att undervisa på andra språk än på det nationella språket som ibland erbjuds professorer inom den högre utbildningen. Det bör noteras att de åtgärder som vidtagits i vissa medlemsstater för att ge lärare som utbildat sig i andra länder tillträde ofta är resultatet av försök att lösa problem med lärarbrist, snarare än samordnade strategier för att främja rörlighet mellan utbildningssystem i syfte att öka utbildningens europeiska dimension.

De flesta av dessa initiativ bidrar också till att det införs en **europeisk dimension** i lärares och utbildares yrkesmiljö (**åtgärd 5 c**). Även om det finns vissa initiativ som rör nya kvalifikationer med interkulturell inriktning och tillägg av en internationell del i befintliga program, finns det få tecken på att det har införts en europeisk dimension i grundutbildningen eller fortbildningen för lärare på nationell nivå. Även om utbyten ses som det effektivaste sättet att bidra till att göra utbildningen mer europeisk, är de långt ifrån ett allmänt inslag i systemen och inbegriper endast en begränsad del av den undervisande personalen. Det krävs mycket mer arbete inom lärarutbildningen och skolan om deltagande i utbyten och verksamhet i andra europeiska länder ska erkännas och godkännas som viktiga delar i en lärares befordringsgång.

Inom den högre utbildningen nämner vissa länder **rörlighet som en grundläggande del av en lärares befordringsgång** (**åtgärd 5 d**). Detta är emellertid till stora delar begränsat till universitetslärare. Det är anmärkningsvärt att det saknas rapporter med exempel som knyter perioder som avser lärarutbyte eller andra typer av rörlighet till karriärutveckling.

2.3. Framsteg på europeisk nivå

Under de senaste två åren har kommissionen vidtagit flera åtgärder för att fullgöra de uppgifter den tilldelades genom rekommendationen och för att beakta förslagen i handlingsplanen.

2.3.1. Samarbete

En särskild **arbetsgrupp** för rörlighet har inrättats med två uppgifter. Den fungerar som en **expertgrupp om rörlighet** med ansvar för att bevaka genomförandet av rekommendationerna från 2001 och samtidigt som den arbetsgrupp som bidrar till mål 3.4 **(rörlighet)** och 3.5 (**europeiskt samarbete)** i arbetsprogrammet ”Utbildning 2010”. En första rapport om dess verksamhet har utarbetats[21].

2.3.2. Information och vägledning

Internetportalen Ploteus, som lanserades i mars 2003[22], är det viktigaste framsteget när det gäller att ge information och vägledning om utbildningsmöjligheter. Ploteus ger allmänheten information om utbildningsmöjligheter i hela Europa, om utbildningssystemens uppbyggnad, om möjligheter till utbyten och andra frågor med anknytning till utbildningsrelaterad rörlighet. Informationen tillhandahålls främst av nätverket *Euroguidance*. Ploteus ingår också

---

21 Se http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/mobility_en.pdf.

22 Se http://www.ploteus.net.

i den europeiska webbportal för rörlighet i arbetslivet som lanserades i september 2003[23]. Den nuvarande Ploteusportalen, vilken i genomsnitt besöks 1 500 gånger dagligen, är bara ett första steg. Den kommer att följas av en tjänst som ger allmänheten direkt åtkomst till information om utbildningsmöjligheter genom att de nationella tjänsterna blir driftskompatibla i hela Europa. Efter diskussion med behöriga nationella myndigheter har en anbudsinfordran inletts och utvecklingsarbetet kommer att påbörjas i början av 2004.

2.3.3. Tydliga kvalifikationer och kunskaper inom den yrkesinriktade och den högre utbildningen

Att förtydliga kvalifikationer och kunskaper har visat sig vara ett område där stora framsteg görs genom europeiskt samarbete. Inom den högre utbildningen håller användningen av **ECTS** och **tillägget till examensbeviset** på att bli allmän praxis och kommissionen har aktivt främjat och stött de olika delarna av Bolognaprocessen. Under 2004 kommer kommissionen att ge ECTS-märkning till institutioner som tillämpar detta system inom alla program upp till forskarutbildningen. Inom den yrkesinriktade utbildningen fick instrument som främjar tydlighet ett uppsving i och med Köpenhamnsförklaringen.

Arbetet inom det europeiska forumet för klarhet och tydlighet i yrkeskvalifikationer har lett till en överenskommelse om en gemensam struktur för ett **tillägg till utbildningsbeviset**. Sådana dokument, som förklarar vad en viss kvalifikation innebär i fråga om kunskaper och med avseende på det utbildningssystem där den har inhämtats, utarbetas nu i alla medlemsstater utifrån en gemensam mall[24]. För att ge allmänheten och andra aktörer en kontaktpunkt för alla frågor som rör kvalifikationer har man inrättat eller kommer man att inrätta **nationella informationscentrum för yrkeskvalifikationer** i alla medlemsstater[25]. Genom detta genomförs särskilt **åtgärderna III e och 2 b** i rekommendationen.

Den **gemensamma europeiska mallen för meritförteckningar**, som särskilt efterlystes i slutsatserna från Europeiska rådet i Lissabon år 2000[26], utformades i en rekommendation från kommissionen i mars 2003[27]. Den finns nu i pappersform och på Internet, bl.a. på webbplatsen för Europeiska centrumet för utveckling av yrkesutbildning (varifrån mer än 500 000 meritförteckningar har laddats ned till och med september 2003) och på den europeiska portalen för rörlighet i arbetslivet[28].

Efter den ovannämnda Köpenhamnsförklaringen antog kommissionen den 17 december 2003 ett förslag till beslut om en **enhetlig ram för tydlighet i kvalifikationer och meriter (Europass)**[29], vilket syftar till att rationalisera de nuvarande instrumenten för att främja ökad tydlighet och de därtill knutna genomförandeorganen och stödnätverken. Därmed genomfördes särskilt **åtgärd III e** i rekommendationen. Europass är uppbyggt kring den gemensamma mallen för meritförteckningar och inbegriper MobiliPass (som ersätter Europass-Utbildning), tillägget till utbildningsbeviset, tillägget till examensbeviset och den europeiska språkportföljen. Genom **MobiliPass** kommer enskilda medborgare att kunna dokumentera sina utbildningsrelaterade utlandsvistelser på alla nivåer. Ytterligare dokument

---

23 Se http://europa.eu.int/eures.

24 Se http://www.cedefop.eu.int/transparency/certsupp.asp.

25 Se http://www.cedefop.gr/transparency/refpoint.asp.

26 Slutsats 26. Se http://ue.eu.int/fr/Info/eurocouncil/index.htm.

27 Kommissionens rekommendation av den 11 mars 2002 om en gemensam europeisk mall för meritförteckningar, C(2002) 516, EGT L 79, 22.3.2002, s. 66.

28 Se http://www.cedefop.eu.int/transparency/cv.asp or http://europa.eu.int/eures.

29 KOM(2003)796 slutlig.

kan tillkomma i framtiden, i synnerhet för att göra det möjligt att närmare inrikta sig på särskilda sektorer eller färdigheter.

2.3.4. Europeiska språkåret och handlingsplanen för språkinlärning och språklig mångfald

När **Europeiska språkåret** inleddes 2001 låg den politiska målsättningen redan klar: alla som avslutar en obligatorisk skolutbildning ska kunna kommunicera på minst två europeiska språk utöver sitt modersmål och sedan kunna bygga vidare på den kunskapen under resten av livet. Det mer allmänna syftet med Europeiska språkåret 2001 var att uppmuntra till språkinlärning under hela livet genom att lyfta fram de kulturella, utbildningsrelaterade, ekonomiska och personliga fördelarna med att lära sig språk. Under hela det året blev språkpolitiska frågor onekligen föremål för noggrann offentlig granskning. Året hade särskilt stora effekter bland yrkesfolk (lärare och studerande) och politiska beslutsfattare, vilket ledde till ett antal viktiga politiska utvecklingar.

Efter framgångarna med Europeiska språkåret lade Europaparlamentet fram en resolution den 13 december 2001, där man manade till åtgärder för att främja **språkinlärning och språklig mångfald**. Utbildningsrådet uppmanade den 14 februari 2002 medlemsstaterna att vidta konkreta åtgärder och Europeiska kommissionen att utforma förslag på dessa områden. Europeiska kommissionen har svarat på denna uppmaning genom att utarbeta en handlingsplan för språkinlärning och språklig mångfald, som antogs den 24 juli 2003[30].

I **handlingsplanen för språkinlärning och språklig mångfald** presenteras bakgrunden och de viktigaste politiska mål som bör eftersträvas inom följande tre övergripande områden: att utvidga språkinlärning under hela livet till alla medborgare, att förbättra språkundervisningen och att skapa en mer språkvänlig miljö. Handlingsplanen innehåller konkreta förslag till en rad åtgärder som bör vidtas på europeisk nivå till stöd för åtgärder som vidtas av lokala, regionala och nationella myndigheter. Dessa åtgärder använder tillgängliga resurser från befintliga EU- program och EU-aktiviteter. År 2007 kommer kommissionen att se över de åtgärder som vidtagits på alla nivåer och rapportera till Europaparlamentet och rådet.

2.3.5. EU-program som främjar rörlighet

Kvaliteten på projekt som avser transnationell rörlighet blev en prioritering inom **Leonardo da Vinci-programmet** genom inbjudan att lämna projektförslag för 2003–2004. Företräde ges åt projekt som betonar språkliga och kulturella förberedelser, ger tydliga uppgifter om utlandsvistelsernas mål, innehåll och varaktighet samt om undervisning, handledning och sponsring, och som söker validera de kvalifikationer och kunskaper som inhämtas under utlandsvistelsen. Inför inbjudan att lämna projektförslag för 2005–2006 utarbetas för närvarande en handlingsplan för kvalitet i projekt som gäller transnationell verksamhet, vilket bland annat omfattar skapandet av en ”partnerskapsstadga” för Leonardo da Vinci.

Under 2003 infördes ***Erasmus University Charter*** och *Erasmus Student Charter* för att höja kvaliteten på de organisatoriska arrangemangen kring studentrörlighet. Den förra ger rätt att delta i Erasmus och tilldelas endast universitet och högskolor som förbinder sig att följa de grundläggande principerna för Erasmus och att fastställa vissa kvalitetskrav. *Erasmus Student Charter* innehåller information om studenternas rättigheter och skyldigheter, och bland annat nämns särskilt deras rätt till kostnadsfri handledning och erkännandet av deras studier utomlands.

---

30 KOM(2003) 449 slutlig.

Under perioden 2000–2001 överfördes förvaltningen av medlen för **utbytesverksamheten för lärare inom Erasmus** till de nationella programkontoren och det ställdes inte längre lika höga ansökningskrav. De tre senaste åren har en betydande och ständig ökning av antalet lärare som deltar i utbytesprogram iakttagits i de flesta länder, vilket visar på fördelarna med en sådan förändring.

2.3.6. En undersökning om ett s.k. Mobility Card

Med anledning av rekommendationen från expertgruppen för rörlighet, kommer en genomförbarhetsstudie om **ett kort för person som deltar i rörlighet över gränserna *(Mobility Card)*** att inledas av kommissionen i april 2004, vilket bör leda till en rapport i slutet av sommaren 2004. Syftet med genomförbarhetsstudien kommer att vara att innan ytterligare beslut fattas se över de befintliga korten för ungdomar som deltar i rörlighet och den service och de förmåner de innebär för innehavarna runt om i Europa.

3. STRÄVAN FRAMÅT

3.1. En integrerad metod för utbildningsrelaterad rörlighet inom ramen för Lissabonstrategin

I sitt meddelande ”Utbildning 2010: snabba reformer krävs om Lissabonstrategin ska lyckas” anger kommissionen förutsättningarna för att utbildningssystemen helt och fullt ska kunna bidra till att uppnå målen i Lissabonstrategin. Kommissionen anger tydligt de områden där brådskande reformer krävs och föreslår att det senast 2006 införs en helt integrerad metod för alla utbildningspolitiska åtgärder på europeisk nivå, inklusive främjandet av rörlighet. Den föreslagna rapporteringen skulle också bli helt komplett och på så sätt ersätta de olika (men dock ofta sammanhängande) nationella rapporter som tar upp särskilda delar som är relevanta för utbildning. Det förefaller därför vara lämpligt att hädanefter bedriva all framtid verksamhet, såväl uppföljningsåtgärder som nya åtgärder, i detta integrationsperspektiv.

Följande förslag till ytterligare åtgärder för att genomföra rekommendationen och handlingsplanen om rörlighet kommer antingen direkt från medlemsstaterna och deltagande EES-länder eller bygger på analysen av deras rapporter. De följer i mycket stor utsträckning förslagen i ovannämnda meddelande.

3.2. Förbättra förutsättningarna för rörlighet

3.2.1. Sätta upp mål och bevaka rörlighetsflödena

- Inom ramen för de reformstrategier som har utformats i syfte att genomföra Lissabonstrategin bör medlemsstaterna fastställa ambitiösa **mål** för utåtriktad och inåtriktad rörlighet med en fast tidsplan, säkerställa en effektiv övergripande samordning och regelbundet övervaka och rapportera om framsteg. Vid behov bör även kvantitativa mål fastställas, t.ex. uttryckta som procenttal.

- För att kunna sätta upp faktiska mål och bevaka framsteg krävs tillförlitlig information. Kommissionen och medlemsstaterna kommer att samarbeta för att utveckla kompatibel **statistisk information** om rörlighet som inbegriper data om flöden och trender samt rörlighetsindikatorer som är kompatibla med system för statistikinsamling på nationell nivå och på EU-nivå.

3.2.2. Översyn av lagstiftningen

- Medlemstaterna bör systematiskt se över allmän och sektorsspecifik lagstiftningen och praxis på nationell nivå för att undanröja återstående rättsliga och administrativa hinder för rörlighet, i synnerhet för personer som genomgår yrkesinriktad utbildning, lärare, utbildare och volontärer (jfr punkt 3.3 nedan).

- En tydligare status för volontärer. I sin vitbok ”Nya insatser för Europas ungdom”[31] anser kommissionen att volontärtjänstgöring för ungdomar är en prioritet. Denna prioritet behandlas med den öppna samordningsmetoden, inom vars ramar kommissionen skickade ett frågeformulär om volontärverksamhet till de nuvarande och framtida medlemsstaterna i syfte att föreslå gemensamma mål till rådet. Kommissionen är medveten om att volontärarbetets ställning saknar erkännande. Traditioner och praxis i fråga om volontärverksamhet skiljer sig emellertid åt mellan de olika medlemsstaterna. När gemensamma mål sätts upp bör därför kommissionen och rådet överväga hur det rättsliga och sociala skyddet för unga volontärer ska tryggas.

3.2.3. Öppna för inåtriktad rörlighet

- Kommissionen har meddelat att man i samarbete med medlemsstaterna har för avsikt att senast 2005 utveckla en europeisk referensram för kvalifikationer[32]. Förutom att främja intern rörlighet och göra det möjligt för studenter att på ett bättre sätt utnyttja de kurser som erbjuds runt om i unionen, kommer detta också att öka **europeiska kvalifikationers tydlighet** i omvärldens ögon.

- En **europeisk marknadsföringsstrategi** bör utformas för att säkerställa en bättre internationell marknadsföring av utbildningsmöjligheter i Europa.

3.2.4. Finansiera rörlighet

- Den uppmaning till avsevärt ökade investeringar i mänskliga resurser som Europeiska rådet gjorde i Lissabon gäller helt klart också utbildningsrelaterad rörlighet, som ökar kvaliteten i utbildningssystemen. När medlemsstaterna utformar åtgärder för att aktivt främja investering i kunskap[33], bör de ta hänsyn till behovet av **att finansiera rörlighet inom ramen för andra program än EU-finansierade program**, vilka i vissa länder verkar vara det enda alternativet.

- Hem- och värdländernas respektive roller när det gäller finansieringen av studentrörlighet över nationsgränserna bör undersökas på europeisk nivå.

3.2.5. Förbereda rörlighet

Resurserna för utbildningsrelaterad rörlighet måste användas så effektivt som möjligt. Detta innebär i synnerhet tillräckliga förberedelser inför utlandsvistelsen i samarbete mellan de sändande och de mottagande länderna/organisationerna och i lämplig utsträckning med avseende på periodens längd.

---

31 KOM(2001) 681.
32 KOM(2003) 685, punkt 2.3.1.
33 KOM(2003) 685, punkt 2.1.2.

- Det som utmärker en period av god kvalitet bör anges i operationella termer. Kommissionen och medlemsstaterna kommer att utveckla en europeisk **kvalitetsstadga för rörlighet** till slutet av 2004. Den ska innehålla gemensamma europeiska principer som ska införas på frivillig basis, vilka ska ge möjlighet att bygga upp ett ömsesidigt förtroende mellan alla parter och ge medlemsstaterna en europeisk bakgrund för att utforma sin egen politik[34].

- Ett kvalitetskriterium kommer att gälla **språkliga förberedelser.** Detta är helt klart ett område där avsevärda framsteg kan uppnås i såväl sändande som mottagande länder. Mer systematiska förberedelser före avresan bör kompletteras med initiativ i mottagarlandet när utlandsvistelsens längd motiverar detta.

- Personer som beviljas stipendier för transnationell rörlighet inom Sokrates- och Leonardo da Vinci-programmen kan få bidrag för att finansiera utbildning i det språk som talas i mottagarlandet innan de påbörjar utbildningsperioden utomlands. Kommissionen kommer genom sin handlingsplan för språkinlärning och språklig mångfald att uppmuntra till att en större andel personer utnyttjar denna möjlighet.

3.2.6. Erkänna rörlighet

- Det bristfälliga eller osäkra erkännandet av en utbildningsperiod i utlandet, och särskilt de kvalifikationer som uppnåtts, avskräcker personer som utbildar sig eller planerar att utbilda sig utomlands. Mycket arbete återstår på rättslig nivå och medlemsstaterna uppmanas särskilt att **kartlägga alla återstående problem i fråga om erkännande** inom ramen för den översyn av lagstiftningen som rekommenderas ovan i punkt 3.2.2.

- Som ett led i ansträngningarna för att uppnå utbildningsmålen för 2010, bör kommissionen och medlemsstaterna vidta de åtgärder som behövs för att skapa en ”gemensam ram” för utvecklingen av kvalitetssäkring och ett system för överföring av studiemeriter inom den yrkesinriktade utbildningen[35]. Arbetet bör fortsätta med ett **system för överföring av studiemeriter** i linje med ECTS för alla studienivåer inom den allmänna och yrkesinriktade utbildningen (som ett led i uppföljningen av Köpenhamnsförklaringen), och med inrättandet av en plattform för **kvalitetssäkring** eller godkännande inom den högre utbildningen (i samband med Bolognaprocessen).

- Medlemsstaterna uppmanas även att bidra till att det förslag till beslut om en enhetlig ram för tydlighet i kvalifikationer och meriter (nya **Europass**) som nämns ovan i punkt 2.3.3 snabbt kan antas och att förbereda för en riktig tillämpning av beslutet.

3.2.7. Ökad rörlighet för språkinlärning och språkundervisning

Ett antal åtgärder som presenteras i kommissionens handlingsplan för språkinlärning och språklig mångfald 2004–2006 syftar till att öka rörligheten för både språkstuderande och språklärare.

Kommissionens avdelningar och de nationella programkontoren ska genomföra riktade kampanjer för att sprida **information** om de programområden inom Sokrates och Leonardo da Vinci som främjar transnationell rörlighet för **språklärare och deras utbildare** för att få fler personer att delta i sådan verksamhet. De kommer också att uppmuntra till ett ökat deltagande

---

[34] KOM(2003) 685, punkt 2.2.3.

[35] KOM(2003) 685, punkt 2.3.1.

i **det programområde som rör språkassistenter,** i synnerhet för att stödja språkundervisning på låg- och mellanstadienivå. Kommissionen avser även att uppmuntra till ett utökat **lärarutbyte** mellan partnerskolor som vill införa en språk- och innehållsintegrerad inlärning och undervisning. Sokratesprogrammets utbytesprogram Arion kommer att stödja **studiebesök av språkinspektörer.**

En liten ökning har noterats i antalet främmande språk som varje elev på högstadie- och gymnasienivå lär sig, från 1,2 främmande språk per elev i början av 1990-talet till i genomsnitt 1,5 år 2000. Detta resultat ligger dock fortfarande långt ifrån det mål som Europeiska rådet fastställde i Barcelona 2002. Om målet om minst två främmande språk per elev/studerande ska kunna uppnås återstår fortfarande mycket arbete.

3.3. Två prioriterade målgrupper

3.3.1. Rörlighet för att öka lärar-/utbildaryrkets kvalitet och dragningskraft

Rörlighet ökar läraryrkets dragningskraft, höjer kvaliteten på lärarnas och utbildarnas arbete och bidrar till en positiv attityd till rörlighet bland deras studenter, elever och praktikanter. Lärarnas rörlighet är också en viktig faktor för att stärka utbildningens europeiska dimension. När medlemsstaterna utformar och inför sina handlingsplaner för fortbildning av lärare[36] för 2005 bör de därför tydligt lyfta fram rörlighet som en del av karriärutvecklingen för lärare och utbildare och vidta de åtgärder som behövs för att se till att sådan verksamhet stöds och genomförs[37].

På europeisk och nationell nivå krävs det åtgärder för att utöka de möjligheter till utlandsvistelser som erbjuds lärare: från deltagande i seminarier till praktik i näringslivet och längre utbytesperioder.

3.3.2. Öka rörligheten inom den yrkesinriktade utbildningen

Det är nödvändigt att avsevärt öka antalet personer som deltar i verksamhet utomlands inom ramen för sin yrkesutbildning. Kommissionen kommer att fortsätta att arbeta för en bättre kvalitetssäkring inom programområdet för transnationell rörlighet i Leonardo da Vinci (se punkt 1.1.2 ovan). Inom ramen för den nya generationen av program kommer den att föreslå att sådana åtgärder utökas ytterligare. Emellertid måste tillräckliga ansträngningar göras i samtliga medlemsstater så att ytterligare möjligheter finns tillgängliga utöver EU-finansierade åtgärder. Alla intressenter bör göras delaktiga i arbetet med att finna sätt att öka medlen, förbättra den organisatoriska ramen och göra rörligheten mer attraktiv. I synnerhet bör de små och medelstora företagens behov både som sändande och mottagande organ diskuteras. För detta ändamål bör kommissionen och medlemsstaterna samarbeta för att minska den administrativa börda som läggs på sändande och mottagande organ och för att utveckla incitament för små och medelstora företag och deras personal att delta i program för transnationell rörlighet.

3.4. Rapportering

All politik och alla reformer som bidrar till att förverkliga de gemensamma mål som anges i ”Utbildning 2010” måste samlas i ett enda övergripande angreppssätt. Med hänsyn till den avgörande betydelse som utbildningen har för kunskapens Europa är detta viktigt inte bara för

---

[36] Enligt förslaget i KOM(2003) 685, punkt 2.1.3.

[37] KOM(2003) 685, punkt 2.3.2.

att dessa utbildningsmål ska kunna uppnås, utan även för att Lissabonstrategin som helhet ska lyckas. Eftersom rörlighet utgör en grundläggande dimension av Europeiska unionen och en huvudpunkt på dess utbildningsagenda, måste den naturligtvis inkluderas i detta samlade angreppssätt.

I sitt meddelande om utkastet till delrapport om ”Utbildning 2010” som ska läggas fram för Europeiska rådet våren 2004, föreslog kommissionen att alla särskilda rapporter om utbildning som begärs från medlemsstaterna ska sammanställas i en enda rapport. I 2001 års rekommendation om rörlighet angavs att nationella utvärderingsrapporter bör läggas fram för kommissionen vartannat år. Kommissionen rekommenderar att man under kommande år inte kräver några separata rapporter om genomförandet av rekommendationen från medlemsstaterna. Medlemsstaterna bör snarare inkludera kvantitativa och kvalitativa framsteg som de gjort beträffande rörlighet i sina allmänna rapporter. Kommissionen kommer att lägga fram en analytisk sammanfattning av dessa för Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén.